

't Seghen Waert

jaargang 20 aflevering 2

mei 2001

verenigingsblad van het Historisch Genootschap

Oud Soetermeer

Historisch Genootschap Oud Soetermeer

Bestuur

dbr. E.H. Oskam, voorzitter

Juweellaan 175, 2719 SB Zoetermeer

tel. (079) 361 65 38

dbr. R. A. Knotter, secretaris

Smallingerland 6, 2716 AD Zoetermeer

tel. (079) 352 10 22

dbr. H.B. Huurman, penningmeester

Edelsteensingel 172, 2719 RC Zoetermeer

tel./fax (079) 362 17 30

dbr. B.F. Tuinstra (A.W.Z.)

mv. E. van der Heijden-Smits (G.W.Z.)

dbr. G. J. Moers (I.S.V.)

dbr. A.C.J. Vermeulen (publicaties)

mv. P.E. Vijverberg (PR)

Archeologische werkgroep

dbr. B.F.F.H. van der Ven

Douzapad 30, 2722 AX Zoetermeer

bvdven@worldonline.nl

tel. (079) 342 79 91

Genealogische werkgroep

mv. M.E. Vijverberg-Kalkema

Stekelbaarssloot 35, 2724 AR Zoetermeer

kalkema@wanadoo.nl

tel. (079) 331 65 52

Interviewgroep Sprekend Verleden

dbr. E.W. van den Burg

Fr. Hendriklaan 32, 2712 EE Zoetermeer

e.v.d.burg@hccnet.nl

tel. (079) 316 48 58

Archief en bibliotheek

mv. J.M.C. Huisman-Aaftink

Bernhardstraat 2, 2712 CS Zoetermeer

jokehuisman@hetnet.nl

tel. (079) 316 31 79

Ledenadministratie

dbr. A.Pb. Rademaker

Banckertstraat 5, 2712 KK Zoetermeer

tel. (079) 316 43 74

Redactie

mv. C.J. Moerman-van Voorst

Dublinstraat 253, 2713 HT Zoetermeer

cmoerman@wirehub.nl

tel./fax (079) 352 14 88

mv. R. C. ten Berge

dbr. Tb. J.A.M. van der Poel

dbr. R. Grootveld

dbr. A.C.J. Vermeulen

't Seghen Waert is een uitgave van het Historisch Genootschap Oud Soetermeer.
ISSN: 1384-7260

Het Historisch Genootschap is gevestigd in 't Oude Huis, Dorpsstraat 7
2712 AB Zoetermeer, tel. (079) 319 06 83

Website: <http://www.oudsoetermeer.nl>

E-mail: info@oudsoetermeer.nl

Openingstijden archief en bibliotheek:

iedere woensdag 14.00-17.00 uur

Inloopmiddag A.W.Z.: eerste zondag van de maand 14.00-17.00 uur

Inloopavond G.W.Z.: eerste maandag van de maand 20.00-22.00 uur

Inhoud

Van de redactie	1
Activiteitenkalender	2
Nieuwe leden	4
Op de hoek van de Wallen,	5
Een strop voor Pieter van Dijk?	6
Wie was wachtmeester Van Spaendonck?	10
Verkrijgbare publicaties bij het Historisch Genootschap Oud Soetermeer	22

Van de redactie

In de tweede uitgave van 2001 kunnen we u laten kennismaken met de nieuwste publicatie van het HGOS, in samenwerking met de Gemeente Zoetermeer, betreffende de geschiedenis en de restauratie van het voormalige pand van 'Germado' in de Dorpsstraat 46. Verder nog een staaltje van hoe in januari 1814 ene Pieter van Dijk op onheuse wijze van zijn koeien werd afgeholpen. Tenslotte een boeiend verhaal van Wim van Spaendonck over de mobilisatietijd in 1939 en de eerste oorlogsdagen in 1940 in Zoetermeer en omgeving. De Nederlandse soldaten konden zich met hun beperkte middelen nauwelijks verdedigen tegen de perfect uitgeruste vijand. Toch wisten zij bij voorbeeld nog een Duitse officier en enkele onderofficieren gevangen te nemen.

Kopij voor de derde uitgave van dit jaar wordt uiterlijk verwacht op vrijdag 27 juli. Deze datum zou midden in uw vakantie kunnen liggen, een maand eerder inleveren is geen enkel bezwaar.

Activiteitenkalender

za 16 juni	Fietstocht door Midden Zuid-Holland
za 8 september	Open Monumentendag
za 15 september	Culturele uitgaansdag
okt/nov	Dia-avond met toelichting over de Molenstraat en de Oranjewijk tussen de Dorpsstraat en de Oranjelaan
wo 14 november	Najaarsledenvergadering

Fietstocht 16 juni

Op 16 juni staat om 9 uur in 't Oude Huis, Dorpsstraat 7 de koffie klaar. Daarna wordt zoveel mogelijk langs waterwegen gefietst in de omgeving van Zoetermeer. De kosten bedragen fl. 2,50 per persoon. Graag tevoren opgeven bij mevrouw F. Brandhorst (079) 351 70 47 of mevrouw C. de Graaf (079) 316 72 76. Mochten de weergoden die dag niet meewerken, dan wordt u verzocht even te informeren bij een van beide dames of de tocht een week wordt uitgesteld.

Open Monumentendag 8 september

Al vele jaren kan men begin september in het land vele monumenten bezoeken. In de media wordt uitgebreid aandacht besteed aan hetgeen er in Zoetermeer te beleven valt. Ook 't Oude Huis, Dorpsstraat 7 is die dag geopend. De werkgroepen tonen hun activiteiten; ook het foto-archief is te raadplegen.

Culturele uitgaansdag 15 september

Nu de NCRV al enkele jaren geen 'Kerkepad' meer organiseert waar wij ons bij konden aansluiten, maken wij dit jaar een eigen culturele dag. We bezoeken drie zeer oude plaatsen, nl. Spakenburg, Elburg en Schokland. Spakenburg was van oorsprong een vissersdorp aan de Zuiderzee. In het museum is veel te zien van de visserij en de klederdracht. Elburg is een oud vestingstadje, waar vroeger de visserij van grote betekenis was. Zeer merkwaardig is er het rechthoekige stratenplan. Een van de markantste gebouwen is het vroegere Agnietenconvent, dat eens een vijftiende-eeuws vrouwenklooster was. In een van deze panden is het gemeentemuseum gevestigd, dat zeer de moeite waard is, evenals de kloostertuin. In Elburg is nog veel meer interessants te zien. Tenslotte Schokland, vroeger een eiland in de Zuiderzee, maar nu als een platte zwerfkei gelegen in de drooggemaakte Noordoostpolder. Er zijn menselijke sporen gevonden van duizenden jaren oud. In Museum Schokland is een verzameling van bodemvondsten te zien uit de vroegere Zuiderzee. Op Schokland liggen fundamenten van een vroegere kerk en er staat nog een sfeervol hervormd kerkje in Middelbuurt. Kosten van

deze dagtocht bedragen fl. 37,50 per persoon, over te maken op Postbank gironr 4788145 ten name van penningmeester HGOS te Zoetermeer, onder vermelding van Culturele dag. Dit bedrag is excl. lunch. In Elburg kan ieder op eigen gelegenheid iets gebruiken of meegebrachte boterhammen nuttigen. Opgeven bij mevrouw F. Brandhorst (079) 351 70 47 of bij de heer C. van Wieringen (079) 316 37 64.

U weet, een bus is snel vol, dus wie het eerst komt, het eerst maalt. De bus vertrekt om 8 uur van hoek Marijkestraat/Oranjelaan.

Bij Fris Versshop voor al uw...

- **Hollandse en buitenlandse kaasspecialiteiten**
- **vers gebakken noten**
- **heerlijke zuidvruchten**
- **kakelverse eieren**
- **paté's en salades**
- **boerenzuivel**

Dorpsstraat 96 / 2712 AM Zoetermeer / Telefoon/fax (079) 316 76 16

Nieuwe leden

De volgende nieuwe leden heten wij hartelijk welkom in onze vereniging.

Dhr. R.J. de Bruijn, Osyiaan 17, Zoetermeer

Mw. S. Carpentier, Dunantstraat 1319, Zoetermeer

Dhr. H.J. van Haastert, Sweelinckplein 9-11, Den Haag

Dhr. C. 't Hooft, Shawzijde 112, Zoetermeer

Mw. I. Jamin, Dorpsstraat 172a, Zoetermeer

Mw. A. Keijzer, Veenwortelvaart 1, Zoetermeer

Dhr. A. Kos, Azaleapark 43, Zoetermeer

Mw. P.J. Moerman-Groenheyde, Gewestlaan 53, Diepenveen

Dhr. F. van den Mosselaar, Reimsstraat 107, Zoetermeer

Mw. J. v.d. Steen-Koornneef, Erberveltstraat 11, Berkel en Rodenrijs

Duco Vollebregt, Graaf Janstraat 233, Zoetermeer

Voorberg Interholding BV te Rotterdam

Mogelijk wil een van uw familieleden of kennissen lid worden van het Historisch Genootschap. Men ontvangt als lid het verenigingsblad 't Seghen Waert vier keer per jaar. Het lidmaatschap bedraagt fl. 27,50 per jaar; voor de tweede bewoner van eenzelfde adres fl. 14,-. Wilt u zich opgeven als lid, of een lidmaatschap cadeau geven, belt u dan met de ledenadministrateur, dhr. A.Ph. Rademaker, tel. (079) 316 43 74 of e-mail: info@oudsoetermeer.nl

Bloembinderij

DE NOBEL

- voor al uw
- ✿ Relatiegeschenken
  - ✿ Bloemdecoraties
  - ✿ Smaakvolle boeketten
  - ✿ Bruidswerk
  - ✿ Rouwwerk

Dorpsstraat 86k, Zoetermeer, telefoon (079) 316 93 11

Op de hoek van de Wallen

Bouw- en bewoningsgeschiedenis van Dorpsstraat 46 te Zoetermeer

Het pand Dorpsstraat 46 (voormalig 'Germado') is onlangs met veel zorg en aandacht voor het monument gerestaureerd. In een 56 pagina's tellend boekje, uitgegeven door de Gemeente Zoetermeer, samen met het Historisch Genootschap Oud Soetermeer, worden de aanpak en uitvoering van deze restauratie uitvoerig belicht, evenals de geschiedenis van het pand sinds 1685. In 1724 werd het pand verkocht aan Cornelis van der Helm en zijn vrouw Annetje Kerkhoven. Hun oudste dochter, Grietje, trouwde met Cornelis Bos en werd daarbij de stammoeder van het geslacht Bos, dat in de negentiende en twintigste eeuw drie generaties burgemeesters van Zoetermeer voortbracht. Ongeveer een eeuw zou de familie Van der Helm het pand bezitten. In 1868 werd de Zoetermeerder boerenzoon Jan van Dorp eigenaar. Tot enkele jaren geleden bleef het pand in handen van de Van Dorpen. De nieuwe eigenaar, Voorberg makelaars, besloot het pand te restaureren.

Kortom, een boekje vol geschiedenis over diverse families en het huis, verlucht met zeer veel foto's, een aanrader voor iedere geïnteresseerde.

Het is te koop in 't Oude Huis, Dorpsstraat 7 en bij Boekhandel Roos, Dorpsstraat 155 voor fl. 10,-. Opsturen kan ook; de verzendkosten bedragen fl. 6,-. U kunt bestellen via (079) 319 06 83 of info@oudsoetermeer.nl.

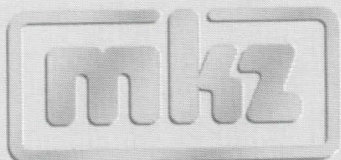
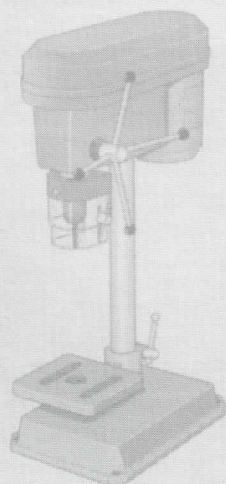
Nu óók voor particulieren!

LASSEN ○

ZETTEN ○

DRAAIEN ○

VERKOOP ○

MKZ-Metaalbewerking

Industrieweg 21, Zoetermeer
Telefoon (079) 341 63 41

Een strop voor Pieter van Dijk?

Anneke Vollebregt-van Grol

In het gemeentearchief van Zoetermeer vond ik bij de uitgaande correspondentie van de 'maire' (1) uit 1814 een brief betreffende het vorderen van koeien van een burger uit Zoetermeer. Vorderen van koeien vond plaats om de geallieerde legers die in de zesde coalitieoorlog tegen de Franse Republiek vochten, van vlees te voorzien. Naar aanleiding van de betreffende brief en wat verder spuurwerk ben ik tot het volgende verhaal gekomen.

Maar eerst even iets over de periode waarin een en ander zich afspeelde. In de strenge winter van 1794/1795 trokken de Franse troepen, samen met het Bataafse Legioen dat bestond uit in 1787 uit Nederland gevluchte patriotten, ons land binnen.

De oude Republiek werd niet verdedigd. Veel burgers waren ontevreden over het bestuur en de Fransen werden feestelijk onthaald. Stadhouder Willem V vluchtte naar Engeland. Men sprak van een 'fluwelen revolutie'. Binnen de Republiek stonden Patriotten, de partij die gevormd werd uit opstandige regenten en burgers met democratische denkbeelden en aan de andere kant de Prinsgezinden, aanhangers van de stadhouder, tegenover elkaar.

In de nieuwe 'Bataafse Republiek' die nu ontstond vormden Patriotten, zij waren Fransgezind, 'revolutionaire comités' om het bestuur van de zittende regenten over te nemen in afwachting van een grondwet. Met algemeen kiesrecht (echter met uitsluiting van Prinsgezinden!) werd een Nationale Vergadering gekozen die de plaats van de Staten-Generaal zou innemen en de binnenlandse situatie moest regelen. Na eindeloze discussies - binnen de Patriotten was eenheid ver te zoeken - kwam in 1798 een staatsregeling tot stand, maar niet voor lang.

De door het volk verkregen rechten werden langzaam door keizer Napoleon weer teruggedraaid en in 1806 werd zonder volksstemming zijn broer Lodewijk Napoleon als koning aangewezen over 'Koninkrijk Holland' (1806-1810). Na conflicten tussen Lodewijk en Napoleon (hij werkte te weinig mee aan het door Napoleon ingestelde Continentaal Stelsel (2), de conscriptie (3) en de tiërcering (4) van de staatsschuld) werd in 1810 Nederland bij Frankrijk ingelijfd en kreeg Nederland een landvoogd, Nederlandse ambtenaren mochten aanblijven.

De omwenteling volgde in 1813, toen de geallieerde troepen onze grenzen naderden, Napoleon was bij Leipzig verpletterend verslagen en de Franse troepen verlieten ons land. Napoleon sloeg een aanbod van vrede met behoud van Frankrijk binnen de zgn. natuurlijke grenzen af, waarop de geallieerden van alle kanten Frankrijk binnenvielen; op 31 maart 1814 bezetten zij Parijs.

Hiermee zijn we in de periode aangekomen dat het volgende incident zich voordeed, tijdens de laatste maanden van de zesde coalitieoorlog.

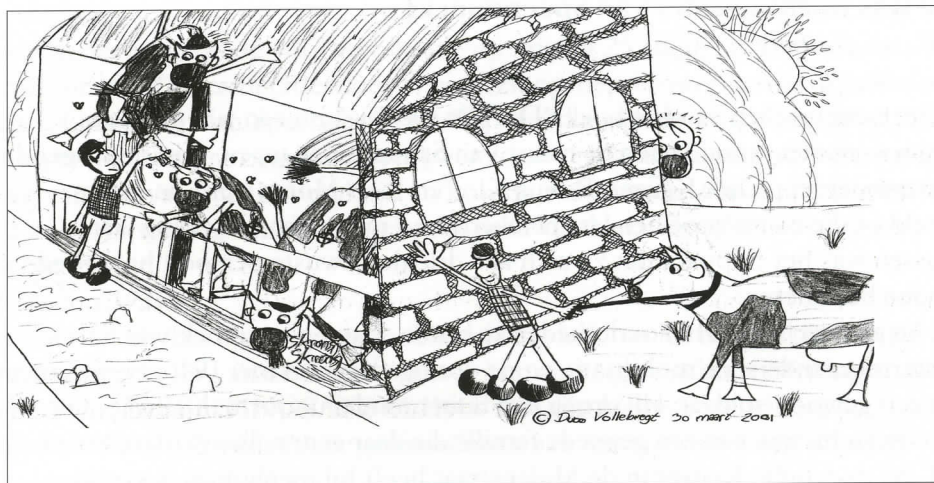
Terug naar Pieter van Dijk

Pieter van Dijk was, behalve boer, lid van de gemeenteraad en eigenaar van een boerderij aan de Voorweg te Zoetermeer (nu Hoeve 'Voorzorg', nummer 125). Hij was getrouwd met Cornelia Huyzer en vader van een zoon, Gerrit genaamd. Pieter diende op 31 Januari 1814 te 's Gravenhage een klacht in bij de Districtscommissaris van het Departement van de Monden van de Maas over de willekeurige handelwijze waarop het vorderen van zijn koeien had plaatsgevonden de vrijdagmiddag daarvoor. De Districtscommissaris vraagt de maire van Zoetermeer om meer informatie over deze zaak, waarop de maire als volgt bericht:

Vrijdagnamiddag 28 januari 1814 kwamen er bij Pieter van Dijk twee personen, Ooykaas, herbergier en stalhouder en Hendrik van Es, vleeshouwer, die zeiden Agenten van de Regering van 's Gravenhage te zijn. Zonder eerst in huis te komen en duidelijk te maken waar zij precies voor kwamen, zijn zij met Van Dijk de stal in geweest en hebben daar enige tijd vertoefd, waarna zij, in zijn huis gekomen, brandijzers in het vuur hebben gelegd, waarop Pieter van Dijk nadere inlichtingen wilde hebben over de bedoeling van de commissie. Door Ooykaas - Van Es was intussen verdwenen - werd bekendgemaakt wat de bedoeling was met daarbij de opmerking dat Van Dijk zijn beesten maar beter nu direct aan hen tegen een redelijke prijs kon afstaan, omdat zij hem anders wel een plaats zouden wijzen waar hij ze zou moeten inleveren, waarna hij dan maar moest afwachten wat hij ervoor zou krijgen. Toen Van Es daarna weer binnenkwam, bleek dat deze inmiddels acht koeien had gebrandmerkt. Van Dijk heeft nog tevergeefs geprobeerd de naar zijn idee deels geheel onjuiste keuze te veranderen. Onderhandeling volgde over de prijs die uiteindelijk werd bepaald op fl. 120,- per koe met de belofte dat hij op vertoon van zijn bewijs contante betaling zou verkrijgen in een kantoor te 's Gravenhage. Mede deze belofte, onder verklaring dat hij gaarne het zijne wilde doen om het vaderland van nut en dienst te zijn, had hem overgehaald om de koop fl. 20,- onder de waarde te sluiten, volgens Van Es zelfs fl. 30,- onder de waarde. Vervolgens heeft Van Dijk zelf nog twee beesten uit zijn stal aangewezen die zeer geschikt zouden zijn, meer nog dan de reeds gebrandmerkte dieren en deze tegen dezelfde voorwaarden van contante betaling, in dit geval voor fl. 100,- aan hen meegegeven. Vervolgens zijn de twee agenten nog bij twee of drie andere boeren op dezelfde bruuske wijze de stallen ingelopen, zonder echter geschikt vee te vinden. Tot zover het relaas van de maire.

De maire meende dat de wijze waarop deze lieden hun commissie uitvoerden geen goed voorbeeld was; zij hadden zich niet eens verwaardigd om het bestuur van Zoetermeer in te lichten over hun opgedragen missie. Het zou hem zeer aangenaam zijn als deze lieden wegens hun ongeschikte handelwijze zouden

worden gecorrigeerd en in ieder geval verplicht worden hun regeling met Van Dijk prompt na te komen. Op 3 december 1814, dus tien maanden later, moet de maire echter opnieuw een brief aan deze zaak wijden omdat Van Dijk nog steeds geen betaling heeft ontvangen voor de tien gevorderde koeien! Ondanks de nodige zoekacties heb ik tot op heden nog geen spoor gevonden of betaling ooit heeft plaatsgevonden voor de tien meegenomen koeien. Totaal zou het neerkomen op een bedrag van fl. 1.160,-. Tegenwoordig zou dit een totaalbedrag van fl. 19.850,- vertegenwoordigen, gebaseerd op de gemiddelde marktprijs per eerste kwaliteit slachtkoe (vóór de BSE crisis).

Bronnen:

Algemeen Rijksarchief, Archieven van de Onder-prefect van het arrondissement Den Haag, respectievelijk van de Districtscommissaris van het arrondissement Den Haag 1811-1814: 3.02.10.04 inv.nr. 36-108/164 Gemeentearchief Zoetermeer (GAZ), Archief van het Gemeentebestuur van Zoetermeer 1813-1939 inv.nr. 34 sub 65/41 en 65/191, Webeditor Zibb Landbouw marktpagina's

Noten:

1. Zo werd de burgemeester genoemd vóór 1813. Van 1813 tot 1817 was de benaming officieel 'President van het plaatselijk bestuur', in deze stukken werd nog steeds de benaming 'maire' gebruikt. 2. Benaming voor Napoleons plan om via een handelsembargo Groot-Brittannië te vernietigen. 3. Verplichte inschrijving voor militaire dienst, waarna door loting bepaald werd wie werkelijk in het leger ingelijfd moest worden (in Nederland van 1798-1813). 4. Het betalen van slechts een derde deel van de rente van de staatsschuld.

Wie was wachtmeester Van Spaendonck?

E.W. van den Burg

Bij het samenstellen van het boek: 'Dorp in Oorlog', nu een jaar geleden, kwamen we een aantal malen de naam Van Spaendonck tegen. Aan de volgende Zoetermeeders, Dirk Keijzer, Rokus Klos en Joop Moers werd de vraag gesteld of die naam voor hen iets betekende en met meer dan zestig jaar ertussen was het frappant dat zij zich alle drie de bewuste persoon heel goed konden herinneren.

Wij kregen een aantal bijzonderheden te horen. Van Spaendonck was hier in Zoetermeer tijdens de mobilisatie en de oorlogsdagen in mei 1940; hij was meer dan een gewoon soldaat. Hij droeg een buitenmodel uniform, hij kwam uit Tilburg en hij was van een gegoede familie die daar een wollenstoffenfabriek had. Bij de familie Keijzer in de Molenstraat heeft hij menigmaal 's avonds koffie gedronken. Voor de werkgroep Sprekend Verleden leek de heer Van Spaendonck een interessante man om een gesprek mee te hebben. En we zijn naar hem op zoek gegaan. Al spoedig bleek dat betrokkene niet meer in leven is, maar we kwamen wel op het spoor van zijn zoon E.L.W.C.M. (Ed) van

Spaendonck uit Nijmegen en die had een verrassing voor ons. Wat bleek? Wachtmeester W.C.A.M. (Wim) van Spaendonck heeft een dagboek bijgehouden, voorzien van foto's en de werkgroep Sprekend Verleden heeft dit ten behoeve van de geschiedschrijving ter inzage gekregen. Het dagboek brengt ons terug naar de periode van mobilisatie en de oorlogsdagen van 1940 in Zoetermeer. We moeten ons wel realiseren dat de informatie in het dagboek geschreven is uit directe waarneming en dat sommige feiten en omstandigheden pas vele jaren later bekend zijn geworden. Daarom leek het ons goed om een en ander aan te vullen met gegevens over die periode die minder of tot nu geheel onbekend waren.

Wim van Spaendonck voor de winkel van bakker Van Vliet in de Dorpsstraat

Het dagboek

Voor Nederland was de vóórmobilisatie op vrijdag 25 augustus 1939. Verschillende Zoetermeeders ontvingen een oproep voor opkomst in militaire dienst. Ook Wim Van Spaendonck uit Tilburg, die aan het begin van dat jaar een eigen fabriek was begonnen, ontkwam daar niet aan. Hij was net één dag terug van een vakantie in Frankrijk en hoorde het over de radio in de fabriek. Het uniform werd tevoorschijn gehaald, maar dat bleek inmiddels veel te krap. "Ik barst eruit!"

25 augustus 1939

Zo meld ik mij dan op de eerste mobilisatiedag in Utrecht. Met mij komt een aantal sergeants op van de Genie, want ik ben als enige wachtmeester ingedeeld bij de 1e VERLICHTINGSsafdeling. Dat zijn kleine zoeklichten, die schijnen moeten, doordat twee geniesoldaten aan weerszijden eraan draaien.

Maandag 28 augustus 1939

"Telegram-C", dus Algemene Mobilisatie! Er komen bij ons volop manschappen op. Plus nog enige sergeanten van de Genie en tien man Artilleristen, die onder mijn commando komen. Deze afdeling blijkt te

ARTOTHEEK 'DE VLAMING'

Verhuur

beeldende

kunst

Voor bedrijven en particulieren

Vlamingstraat 2a
2712 BZ Zoetermeer
Telefoon 079 3169551

Voorjaar in het Wilhelminapark, 40 jaar geleden. Dit in 1950 als herdenkingspark voor de slachtoffers voor oude Zoetermeeders gewoon "Het Park". (foto Jos Pe, Arnhem)

ers van de wereldoorlog aangelegde plantsoen, is Zoetermeers oudste park. Daarom heet het

beschikken over min of meer lachwekkende zoeklichten, die ieder door twee paarden getrokken worden! Vandaar die artilleristen.

Vrijdag 1 september 1939

Om 5 uur 's morgens "model" bepakt en uitgerukt naar Rietveld, een dorpie vlak bij Bodegraven en Woerden.

Dinsdag 10 oktober 1939

Om vijf uur Reveille! Na een droef en hartelijk afscheid van vele vrienden in Rietveld marcheren wij al om zes uur, voorop de Genie te voet, dan de gekke zoeklichtwagentjes en ik, als enige prinsheerlijk boven op mijn paard, een mooie vos! Wij leggen de dertig kilometer af in ruim drie uur! Toen waren wij in Zoetermeer, waar de paarden werden ondergebracht in een boerderij. De manschappen werden ingekwartierd in het Spaarbankgebouw.

Dinsdag 31 oktober 1939

Ik krijg voortaan drie dagen per week 'zakenverlof'!

Maandag 18 december 1939

Vandaag verjaar ik. Ik word 26!

Donderdag 28 december 1939

Vandaag kreeg 'Triborgh' de eerste militaire order. Grijs uniformlaken. 50.000 meter (en er is 1 gulden per meter op verdiend!) Héérlijk!

De oorlogsdreiging is niet onvoordelig voor de fabriek in Tilburg. Er volgen nog enkele bestellingen, waarvan de laatste op 7 mei 1940 tot in totaal 80.000 meter stof.

Woensdag 3 januari 1940

Het is feest in Tilburg, want de wollenstoffenfabriek Triborgh bestaat één jaar. Wim van Spaendonck krijgt daarvoor verlof en spreekt als directeur het personeel toe.

Sinds 1 maart woon ik, samen met sergeant-majoor Dijkgraaf bij "Toon" in Zoetermeer! (bedoeld wordt de heer A. (Toon) van Fraassen)

Wim van Spaendonck met Toon van Fraassen voor diens café.

Tijdens de oorlogsdagen is Geertje geboren.

Donderdag 9 mei 1940

Er heerst een opgewonden, soort "oorlogsstemming". De verloven zijn ingetrokken en ik vraag Nietje telefonisch om de Pinksterdagen hier in Zoetermeer door te brengen, met de kinderen. Zij blijft echter thuis.

Met mijn inmiddels nieuwe commandant, mijn neef ingenieur Gerard van Loon, uit Steenberg, de hele nacht patrouille gereden op zoek naar "lichtkogels" enzovoort. Op alle grote autowegen zijn, om de vijftig meter, auto's geparkeerd, om vliegtuigen te beletten, op autowegen te landen! Om 's nachts half vier waren wij terug bij TOON VAN FRAASSEN in het café "Ons Genoegen", en wij hebben ons tegoed gedaan aan port! En toen zijn we gaan slapen ....

Vrijdag 10 mei 1940

Om vier uur 's morgens begon voor ons de OORLOG!!! Tientallen Duitse vliegtuigen, waarop wij, onervarenen schoten met onze karabijnen! Wij hadden namelijk ieder 10 scherpe patronen ontvangen! Om half vijf zat de eerste Duitse krijgsgevangene, een officier, op het bureau van Kapitein Gerard van Loon. Met vrachtauto's van Nutricia zijn wij vervoerd naar een landingsterrein van de Duitsers in BERKEL-RODENRIJS. Het terrein bleek van een N.S.B.'er te zijn en de Duitsers hadden het zich heel gemakkelijk gemaakt en goed ingegraven! Ons floten de kogels letterlijk om de oren! En wij hadden NIETS, behalve de 10 scherpe patronen! Kregen ook de hele dag geen eten of drinken. Wij lagen zonder dekking met onze neus op de wei!! Af en toe schoten, waarschijnlijk voor de lol, de Duitsers eens met hun (oergevaarlijke) mortieren! 's Avonds gaf de hele troep, zeker 200 man, zich over!! ALLES hadden ze bij zich, zelfs paarden met patronenwagentjes en alle gereedschap om die paarden te onderhouden (tot "hoevenkrabbers toe"!!) Een grote afdeling Huzaren-tefiets, nam de krijgsgevangenen mee naar Den Haag. Wij keerden terug naar ons logies in Zoetermeer, waar Toon en Cor ons nog opwachtten met warme gehaktballen!!

Inmiddels heb ik zolang gewerkt, tot ik kennis maakte met de heer en Mevrouw KOOS VAN DEN ELSHOUT-VAN SANTEN, van de Wervestraat 55 te Den Haag. Deze zeer plezierige lieden, bezochten n.l. steeds een nogal vervelende Genie-sergeant, de heer Morsink uit Vught, en eindelijk stemde deze erin tot mij aan zijn vrienden voor te stellen. Sindsdien ben ik dan ook een trouwe gast bij MIES en KOOS. Ik heb er heel veel plezier gehad, óók bijzonder-ónaangename dingen meegemaakt! Ontélbare feestjes en etentjes-in-de-stad, alles tot groot óngenoeegen van Sergeant Morsink!

Maandag, 18 December 1939:

Vandaag verjäär ik: ik word 26 !!

Dinsdag, 19 December 1939:

Mijn dochtertje NIETJE wordt vandaag 7 jaar!!

Dinsdag, 28 December 1939:

Vandaag kreeg "Triborgh" de eerste Militaire-order: grijs-uniformlaken 50.000 meter (èn er is 1 gulden per meter op verdiend!!) Héérlijk!!

Zaterdag, 30 December 1939:

Vandaag wordt mijn oudste zoon, EDDY, 9 jaar!!

1 Augustus 1939:

Huwelijk van mijn broer
EDUARD met Niels Dolk!

Mijn neef is mijn
COMMANDANT:

Gerard van Loon,
Kapitein der Genie.

Een pagina uit het dagboek.

Zaterdag 11 mei 1940

In volle wapenrusting ga ik naar de Katholieke Kerk van Zoetermeer om te biechten, vóódat ik mij weer moet storten in het oorlogsgeweld!! Dat is het zogenaamde “kleppen opschuren”! Mijn taak bestond vandaag in het (zeer onplezierige!) ophalen van gesneuvelde Nederlandse soldaten. Er waren er bij, die vreselijk verminkt waren. Volkomen kapot van alles wat ik vandaag gezien heb, terug naar Toon en Cor.

Zondag 12 mei 1940

Wàt een 1e Pinksterdag! Natuurlijk niet naar de kerk, maar weer op oorlogspad! Neergeschoten vliegtuig onderzoeken in Valkenburg. Verder geschoten op parachutisten enzovoort. Het oorlogsbedrijf is vermoeiend en wonderlijk genoeg sliepen wij heel gewoon in ons eigen bed bij Toon en Cor.

Maandag 13 mei 1940

Wéér een stralende zonovergoten dag: Tweede Pinksterdag! Wij moeten een barricade bouwen, om, ach-arme, TANKS tégen te houden. Bij de windmolen in de Dorpsstraat van Zoetermeer (bedoeld is de Stationsstraat). Wij vestigen een soort commandopost in de molen! Wàt zullen de Duitsers lachen als ze deze povere verdedigingswerken te zien krijgen! Ook moest ik, met twee gewapende soldaten, in Zoetermeer een paar bekende N.S.B.'ers ophalen en gevangen zetten!!

Dinsdag 14 mei 1940

Uit de verte, staande op de grote rijksweg Utrecht-Den Haag, zien wij het bombardement van Rotterdam. NEDERLAND CAPITULEERT. 's Avonds met zes sergeanten van de Genie per fiets naar Rotterdam, 13 kilometer, om de gehéél brandende stad te zien. Een óngelooflijk, een ónheilspellend gezicht!

Donderdag 16 mei 1940

Het eerste contact met de Duitsers. Het eerste zien van het gewéldige Duitse Leger! Achteraf om bang van te worden!! Wij zijn krijgsgevangenen en geconsigneerd in Zoetermeer. Deze toestand van krijgsgevangene duurt voort tot:

Zaterdag 25 mei 1940

Ik heb nu ‘Groot-Verlof’, ik moet alle wapens inleveren.

Wim van Spaendonck wordt op 20 april 1945 beëdigd als Reserve Kapitein en wordt op 19 juni 1945 ingedeeld bij de Staf Militair Gezag. Het dagboek wordt na de oorlog voortgezet en op 19 november 1947 vermeldde hij: TOON en Cor van Fraassen zijn hier op bezoek geweest! Zéér gezellig.

En op 3 december 1947:

Aan een honderdtal lieden is heden op het Paleis-Raadhuis door Burgemeester BECHT, in presentie van een hoge officier van het Ministerie van Oorlog, de

DECORATIE uitgereikt: "NEDERLAND MEI 1940" met de gesp, voor bijzondere krijgsverrichtingen!!

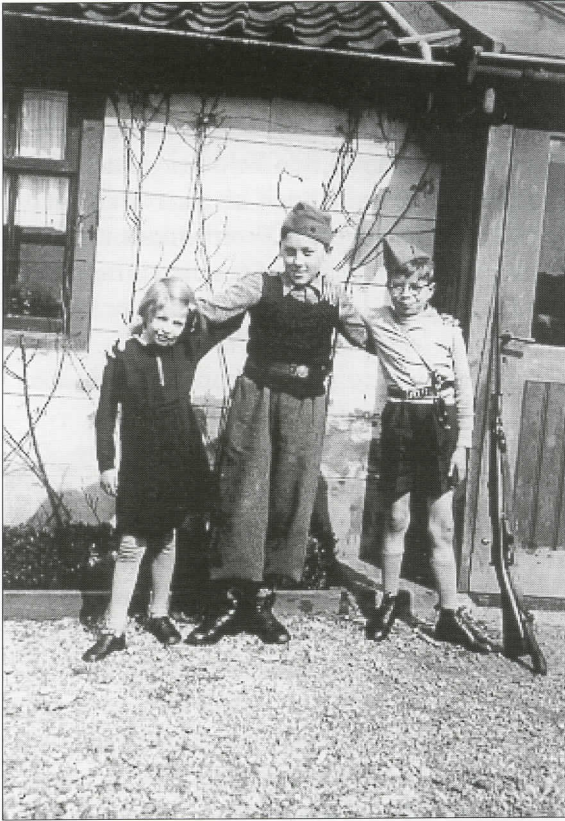
We hebben wachmeester Van Spaendonck nu wat beter leren kennen en zoals beloofd volgen nog enkele aanvullingen:

In diverse publicaties wordt gesproken over de gevechten in de Noordpolder in Berkel, waar Van Spaendonck op 10 mei 1940 ook direct bij betrokken was. Hemelsbreed was het gevechtsterrein slechts enkele kilometers verwijderd van Zoetermeers grondgebied. Met toestemming van de auteur mogen wij citeren uit het boek 'De Slag om de Residentie 1940'.

"Het hevigst is gevochten in de Noordpolder, ongeveer twee kilometer ten noordwesten van Bleiswijk. Daar landden vijf transportvliegtuigen, waarvan er even later drie weer konden opstijgen. De vijand verschanste zich ter plaatse en wist met behulp van zware mitrailleurs en een mortier de eerste naderingspoging van een afdeling verlichtingstroepen af te slaan. Het Duitse vuur maakte het volkomen vlakke terrein bijna ondoorschrijdbaar, ook toen pontonniers en een peloton huzaren ter versterking aankwamen. Tot laat in de avond duurde het gevecht voort. Later namen rekruten van het Depot Wielrijders uit Gouda eveneens aan de strijd deel, waardoor de vijand tenslotte door een allegaartje van troepen omsingeld kon worden

In Zoetermeer gelegeerde militairen met hun paarden in de Molenstraat.

Nietje, Joop van Fraassen en Eddy Zoetermeer 1939

Vaandrig Van der Brugge kenschetste het als volgt: “De militairen die bij mij waren, waren geoefend en zeer fel. De hoofdmacht bestond voornamelijk uit ongeoefende soldaten. Er waren onder andere cavaleristen bij uit het remonte-depot, die niet eens wisten hoe ze een geweer moesten gebruiken”. “Toen een compagnie van het wielrijdersdepot een beslissende aanval dreigde uit te voeren, capituleerden de Duitsers. Er waren 47 man krijgsgevangen gemaakt, onder wie één officier en vijf onderofficieren, terwijl een grote buit aan wapens en munitie in Nederlandse handen

viel. De achtergebleven transporttoestellen werden eerst op de 12e mei aan een grondig onderzoek onderworpen. Dat was niet overbodig, want men trof nog twee stukken infanteriegeschut aan, die onmiddellijk op sleeptouw werden genomen”. Einde citaat.

Op 10 mei 1940 waren in Zoetermeer gelegerd:

- De 1e Verlichtings Afdeling. Commandant was de reserve Kapitein der Genie Ir. G. van Loon. De afdeling kon worden ingezet voor gevechtsverlichting. Militairen van deze afdeling namen deel aan de actie tegen de vijand in de Noordpolder in Berkel en werden ingezet tegen elders gelande vliegtuigen. Kapitein van Loon ontving voor zijn ‘moedig of beleidvol optreden tegenover de vijand’ het Bronzen Kruis 1940.

- De 1e Ziekental Afdeling. Commandant was de paardenarts 1e klasse Dr. C. Brands. De afdeling had de zorg voor zieke of gewonde paarden. Deze onderdelen behoorden tot de zogenaamde legerkorpstroepen van het 1e Legerkorps.

Uit het gevechtsbericht van Dr. Brands van 5 juni 1940:

“Door de bijzondere gevechtsomstandigheden was het ons niet mogelijk onze

eigenlijke taak van in bedrijf zijnde Veldziekenstal te vervullen. De aanwezige patiënten zijn weliswaar goed verzorgd en behandeld, maar nieuwe konden niet meer worden opgehaald.

Op den 13e Mei verscheen onverwacht te Zoetermeer het IIIe Bataljon van 12 R.I., waarvan een Compagnie werd gelegerd in en om den Veldziekenstal. Verdedigingswerken werden aangebracht zoodanig, dat een langer verblijf van de Veldziekenstal ter plaatse onmogelijk was en wij den Commandant van het 1e Legerkorps hebben verzocht een andere standplaats aan te wijzen. Ingevolge telefonische opdracht is de Veldziekenstal op den 14e Mei om 17.00 uur verplaatst naar de Oude Alexanderkazerne te 's-Gravenhage”.

Bij de gevechten in de Noordpolder zijn aan beide zijden gewonden en doden gevallen.

Aan Nederlandse zijde sneuvelden Jan Baas uit Bunschoten, dienstplichtig huzaar bij het 1e Regiment Huzaren-Motorrijders, geboren 26 januari 1912 te Bunschoten en Willem Petrus Marie Theunissen uit Maastricht, dienstplichtig soldaat bij het Depot Wielrijders, geboren 26 augustus 1920 te Maastricht. Zij werden eerst begraven in Bleiswijk en kregen later een herbegravenis in hun

woonplaats.

Aan Duitse zijde sneuvelde onderofficier Herbert Pfortner van 4/Kampfgruppe zur besonderen Verwendung 12

(transportvliegtuigen), geboren 2 januari 1913 te Merseburg. Aanvankelijk begraven in een veldgraf en later herbegraven te Ysselsteyn (Limburg), vak BW, graf 220.

In zijn boek: 'Op 5 mei ben ik opnieuw geboren' schrijft Leo Bolleboom daarover het volgende:

“Voor de piloot van de Junkers kwam alle redding te laat. Dokter Hoogerbrugge

Ed van Spaendonck naast het vroegere pand van Toon van Fraassen, september 2000.

kon dan ook slechts de dood constateren, toen hij bij het vliegtuigwrak was aangekomen. Voor zijn Führer moest hij een verschrikkelijke dood zijn gestorven. Toen Jan van der Voort en Glijn Keyzerwaard de andere dag van de gemeente (Berkel) opdracht kregen om de piloot bij het vliegtuig te begraven, vonden zij een stoffelijk overschot dat totaal verbrand was”.

De Duitsers in de Noordpolder behoorden tot de 13e Compagnie Infanteriegeschut (7,5 cm) van het (Luchtlandings) Infanterie Regiment 65, behorend tot de 22e Luchtlandingsdivisie. Andere delen van deze compagnie landden op de autoweg ten zuiden van Delft.

Bronnen:

Dagboek W.C.A.M. van Spaendonck

‘De Slag om de Residentie 1940’ door E.H. Brongers, Luitenant-Kolonel b.d.

‘Op 5 mei ben ik opnieuw geboren’ door Leo Bolleboom

Algemeen Rijksarchief, Sectie Militaire Geschiedenis.

Verder werd gebruik gemaakt van informatie, verstrekt door de heren E.H. Brongers en E.L.W.C.M. van Spaendonck. Laatstgenoemde bezocht als kind met zijn moeder en zusje tijdens de mobilisatie enige malen zijn vader die was ingekwartierd bij Toon van Fraassen. Het was de samensteller van dit artikel een bijzonder genoegen om de heer Ed van Spaendonck in het najaar van vorig jaar naar de plaatsen te brengen waar zijn vader de nodige voetstappen had liggen en vooral naar de plaats in de Noordpolder van Berkel waar op 10 mei 1940 hevig gevochten is.

Verkrijgbare publicaties bij het Historisch Genootschap Oud Zoetermeer

De met een * gemarkeerde uitgaven zijn gezamenlijk met de Gemeente Zoetermeer uitgegeven.

* Historische straten in Zoetermeer: Stationsstraat fl. 5,—
Monumenten en beeldbepalende gebouwen in één van Zoetermeers oudste straten

Gebundeld Verleden fl. 10,—
Jubileumboek van het Historisch Genootschap met artikelen over vroeg-20e-eeuwse geschiedenis

Over de oorlog gesproken: Zoetermeer 1940-1945 fl. 10,—
Interviewfragmenten over de tweede wereldoorlog

Het Huis te Palenstein in Zegwaard fl. 15,—
Historische en archeologische informatie over een kasteel in de Dorpsstraat en zijn bewoners

KAMERBEEK
MAKELAARS

079 316 77 71

**Huis kopen?
Huis verkopen?**

Samen onder één dak fl. 10,—

Geschiedenis van de Adventkerksgemeente en de Remonstrantse kerk

Over de Reguliersdam fl. 20,—

Historische en archeologische informatie over de Zoetermeerse overtoom
in Rokkeveen

* De geur van krijt fl. 2,50

Onderwijsgeschiedenis en schoolgebouwen in Zoetermeer

* Zeventien Zoetermeerse kerken fl. 7,50

Alle kerkgebouwen in Zoetermeer

* Monumentaal groen in Zoetermeer fl. 2,50

Parken en andere groengebieden in Zoetermeer

Aan de rand van Den Hoorn (1999) fl. 7,50

Historische en archeologische informatie over Den Hoorn 2

Een Juweel van een Heilige (1999) fl. 7,50

Historische en archeologische informatie over Dorpsstraat 77

* Dorp in oorlog: Zoetermeer 1940-1945 (2000) fl. 48,95

De tweede wereldoorlog in Zoetermeer uitgebreid belicht

* Vijf meter onder N.A.P.; Water in Zoetermeer (2000) fl. 7,50

Polder- en verveningsgeschiedenis, waterbeheer

* Op de hoek van de Wallen (2001) fl. 10,—

Bouw- en bewoningsgeschiedenis van Dorpsstraat 46

Te koop in 't Oude Huis, Dorpsstraat 7 en bij Boekhandel Roos,
Dorpsstraat 155 voor fl. 10,-. Opsturen kan ook; de verzendkosten
bedragen fl. 6,-. U kunt bestellen via (079) 319 06 83 of
info@oudsoetermeer.nl.

De adverteerders en de hierna genoemde bedrijven maken het met hun financiële steun mede mogelijk dit blad uit te geven.

Van As Makelaardij bv

Eerste Stationsstr. 61, tel. (079) 316 44 45

'De Gulle Bottelier' Boonekamp

Dorpsstraat 130, tel. (079) 316 38 02

Bouwmarkt De Bouwhof

Edisonstraat 88, tel. (079) 331 07 00

Cammeraat IJzerwaren

Eerste Stationsstr. 48, tel. (079) 316 37 31

Carrosseriefabriek Joost Lamboo bv

Koperstraat 40, tel. (079) 363 44 44

Het Fluitschip historisch onderzoeks-
en adviesbureau, tel. (079) 316 78 46

Henneken Radio en TV

Den Hoorn 7, tel. (079) 316 24 90

Linthout Foto Video

Dorpsstraat 68, tel. (079) 316 30 84

Roos Kantoorboekhandel

Dorpsstraat 155, tel. (079) 316 35 80

Rové Licht & Sfeer Eerste Stationsstr. 3

tel. (079) 316 64 88

Schoenen Van Veen

Dorpsstraat 83, tel. (079) 316 31 65

Slagerij Vollebregt

Dorpsstraat 127, tel. (079) 316 35 25

Personenvervoer Van der Slik

Blauwroodlaan 296, tel. (079) 361 61 61

Verlaan Verfspecialzaak

Vlamingstraat 5, tel. (079) 316 34 76

Van Waaij Wonen

Coppelaschouw 30, tel. (079) 343 53 30

van Brero makelaardij

Uw woning verkopen?

Informatie:
Dorpstraat 14
hoek Nicolaasplein
2712 AK Zoetermeer
Tel: 079 - 3160061
Fax 079 - 3160026

• Marsha Jonkhoff • Lex van Brero • Marga v. Veen • Karin van der Wees • Michel Breugem •

Wij zorgen ervoor!

Gratis waardebeoordeling aan huis
door beëdigd makelaar-taxateur-lid NVM
079 - 316 00 61

Het avontuur begint bij Dump van Herwijnen

Voor alles wat met avontuur te maken heeft
moet je bij Van Herwijnen zijn.
Dus kom naar de Dorpsstraat 66
voor een complete uitrusting!
Zowel voor jouw actieve hobby
of jouw actieve vakantie!

Een compleet assortiment

Aantrekkelijk geprijsd

Ook voor campingsport,
messen, overlevingssets...

tenten
dartsport
klimsport
schietsport
vrijtijds-kleding
kampeerartikelen
camping-gaz dealer
berg/wandelschoenen

dump
van Herwijnen
SINDS 1891

Dorpsstraat 66 Zoetermeer Telefoon 079 - 3163551